

53° 13' 0" N, 6° 34' 0" E

Groningen Wereldstad.

Nota gemeentelijke internationale samenwerking 2008-2012

Inclusief programma 2008/2009 en strategische agenda externe betrekkingen

Samenvatting

Europese verdragen, de toenemende mobiliteit en het vrije verkeer binden burgers en bedrijven minder aan de directe leefomgeving. Door informatie- en communicatietechnologieën is de wereld 24 uur per dag, 7 dagen per week met een druk op de knop bereikbaar. Een groter wordend speelveld in een wereld zonder afstanden brengt nieuwe verhoudingen tot stand. De uitwisseling van cultuur en kennis met andere steden is onbegrensd. Ontwikkelingshulp transformeert in ontwikkelingssamenwerking. Met de toetreding van nieuwe landen maken wij steeds minder kans op reguliere Europese subsidiestromen, tegelijkertijd is het marktgebied voor ons bedrijfsleven met de uitbreiding vergroot. Op slag van het vijftigjarige bestaan van 'Europa' ontwikkelden wij een nieuwe visie op het bestaande internationale beleid van de gemeente Groningen: stedenbanden, externe betrekkingen en internationale handelsrelaties.

De gemeente Groningen heeft sinds de Tweede Wereldoorlog stedenbandrelaties en contacten over de hele wereld opgebouwd, van Nicaragua tot aan China. Mede op initiatief van de raad zijn de bestaande relaties tegen het licht gehouden en in relatie gebracht met nieuwe ambities. We concluderen dat er veel gebeurt binnen en buiten de gemeente, maar dat onderlinge informatie-uitwisseling onvoldoende is. Wat internationalisering kan bijdragen aan de doelen van raad, college en organisatie voor de stad en haar burgers is niet altijd helder. Er is veel belangstelling van buiten voor de stad en de wijze waarop zij zich manifesteert (beleidsmatig en als samenwerkingspartners, naar burgers, bedrijven en instellingen). Dat levert een spanningsveld op met het gebrek aan focus in de internationale contacten. Bij dit beeld hoort ook aan gebrek aan overzicht, dat maakt verantwoording naar de raad en naar de burgers lastig.

Ons nieuw beleidskader geven wij invulling aan de hand van drie domeinen, gevisualiseerd in een driehoek: 'Helpen' (solidariteit en expertise), 'Leren' (uitwisselen en reflecteren) en 'Handel' (economie) vormen de hoekpunten. Zes doelstellingen zijn de vertaling van de visie. Concreet willen wij - naast de bestaande ontwikkelingssamenwerking - inwoners, bedrijven en instellingen meer betrekken bij onze ideële stedenbanden. Het mes snijdt aan twee kanten: betere en gedragen projecten in de zusterstad en betrokkenheid en bewustwording in Groningen. Wij willen als makelaar optreden en een 'open stadhuis' bieden om deze samen- en wisselwerking tussen partijen te stimuleren. Daarnaast investeren wij ook de komende jaren in de twee stedenbandstichtingen en geven wij uitvoering aan de Millenniumcampagne met het Fair Trade-project. Nieuw is de ambitie om de stedenbandrelaties meer onder de aandacht te brengen in onze eigen stad en het voornemen om een prijsvraag te houden die burgers, instellingen en bedrijven uitnodigt activiteiten op te zetten die in de zusterstad en Groningen zichtbare resultaten opleveren: een win-win situatie.

Wij willen een brugfunctie vervullen voor het Groninger bedrijfsleven en kennisinstellingen naar bestaande en nieuwe marktgebieden. Wij investeren in de banden in economische groeizone van stedelijke gebieden die zich uitstrekt van de Randstad tot aan de Baltische Staten en Sint Petersburg (de Noordelijke Ontwikkelingsas). Steden die zich kenmerken door de gemeenschappelijke Hanze geschiedenis, universiteiten en kennisintensieve bedrijvigheid.

Wij willen een stad zijn die een beperkt aantal, maar intensieve coalities sluit met steden die beleidsdoelen op het gebied van duurzaamheid en economie steunen (de Groningse Pieken en City of Talent). De ambitie energieneutraal te worden heeft grensoverschrijdend effect. Wij investeren in de zichtbaarheid van Groningen als potentiële samenwerkingspartner om beter aanspraak te kunnen maken op Europese subsidiebronnen en onderhouden daartoe actieve contacten met Brussel en andere relevante netwerken. Opleiding, meertalige informatievoorziening en deelname aan relevante netwerken moeten de kansen op cofinanciering vanuit Europa voor onze gemeentelijke projecten vergroten. In de landelijke aandacht voor mainports, topbedrijventerreinen, hoofd-verbindingsassen en toerisme versterkt internationale samenwerking de concurrentiepositie van Groningen. Ook voor onze

kennisinstellingen is het buitenland cruciaal. Kennisinstellingen zijn een belangrijke vestigingsfactor voor internationale kenniswerkers om te studeren of onderzoek te doen. We willen de rode loper voor onze internationale gasten uitrollen. Om studenten en expats/kennismigranten te faciliteren bij het verkrijgen van een werk- en verblijfsvergunning, huisvesting en andere vraagstukken, is een goede ondersteuning vanuit kennisinstellingen, bedrijfsleven en gemeente nodig. We onderzoeken de haalbaarheid van een internationaal loket (welkomstcentrum) en brengen de digitale informatievoorziening op orde.

De ambities vragen om een meer gestructureerde aanpak van internationale samenwerking. Ambities uitspreken betekent ook dat wij goed kijken naar de structuur van kosten en uitgaven. We kiezen niet alleen voor een inhoudelijke kwaliteitssprong, maar willen ook een financiële impuls afwegen. Daar komen we bij de begroting 2009 op terug. Een programmatische aanpak, inclusief monitoring en evaluatie voorkomen de vrijblijvendheid en gebrek aan focus.

Tenslotte, internationalisering is niet iets dat we geïsoleerd kunnen of willen doen. Naast onze eigen programmatische aanpak als gemeente willen we slimmer samenwerken met bedrijven, instellingen en andere overheden om maximaal rendement uit de internationale activiteiten te halen. De kracht schuilt in het verbinden van goede initiatieven tussen partijen. Daar ligt voor onze gemeente een duidelijke rol weggelegd.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	- 5 -
1.1	Het waarom van internationale samenwerking	- 5 -
1.2	Totstandkoming	- 5 -
2.	Huidige Internationale Samenwerking	- 7 -
2.1	Gemeentelijk: officiële stedenbanden.....	- 7 -
2.2	Gemeentelijk: samenwerkingsrelaties, niet zijnde formele zusterstadrelaties.....	- 9 -
2.3	Netwerkorganisaties en samenwerkingsverbanden	- 9 -
2.4	Millennium-gemeente	- 10 -
2.5	Conclusies	- 11 -
3.	Beleidskader 2008-2012.....	- 12 -
3.1	Missie	- 12 -
3.2	Visie	- 12 -
3.3	Doelen	- 13 -
4.	Organisatie, Participatie en communicatie	- 15 -
4.1	Organisatie	- 15 -
4.2	Participatie	- 16 -
5.	Programma 2008-2010	- 19 -
5.1	Raamprogramma.....	- 19 -
5.2	Strategische Agenda Stedenbanden en externe betrekkingen 2008/2009	- 21 -
6.	Financiën	- 23 -
	Bijlage 1.....	- 27 -
	Bijlage 2.....	- 24 -

Leeswijzer

In deze nota presenteren wij een raamwerk als instrument om de internationale samenwerking te ordenen. We zetten de huidige stedenbanden op een rij en geven inzicht in menskracht en middelen. Op basis van de resultaten en opgedane ervaringen formuleren wij een nieuwe visie waaruit lange termijn doelstellingen volgen. In het programma 2008 geven wij per stedenband en relatie geven aan wat we willen bereiken en welke inspanningen we daarvoor plegen.

1. Inleiding

In de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw stond internationale samenwerking volop in de belangstelling. De opening naar Oost- Europa en de aandacht voor mondialisering vormde de aanleiding voor verkenningen en vele nota's. Met de nota "internationale samenwerking" in 1999 gaven wij onze traditionele stedenbanden en internationale economische activiteiten een nieuwe impuls. Een meer gedifferentieerd en selectief beleid gebaseerd op doelstellingen. De inhoud van de nota's van toen is nog onverminderd actueel. Toch komen we met een nieuwe visie. De wereld om ons heen, maar ook onze stad en onze inwoners zijn veranderd. Dat brengt nieuwe verhoudingen tot stand en vraagt om een herdefiniëring van de gemeentelijke rol. Doen wij de dingen goed, en doen wij de goede dingen?

1.1 Het waarom van internationale samenwerking

De handreiking 'Grenze(n)loze Gemeenten'¹ geeft aan dat de meerwaarde (of soms noodzaak) tot internationale samenwerking opgesloten zit in de eigen identiteit en kenmerken van een gemeente, zoals de geografische ligging van de gemeente, het aantal inwoners, de bevolkingssamenstelling, de financieel-economische situatie, het opleidingsniveau van de beroepsbevolking, de aanwezige voorzieningen, de omvang en kwaliteit van de bestuurlijk-ambtelijke organisatie, het lokaal-politieke klimaat, en lokale tradities, producten en attracties.

In grote lijnen zijn internationale activiteiten van gemeenten – in willekeurige volgorde – te categoriseren onder de termen: het ideële motief, het economische motief, het motief van bestuurlijke organisatie en functionering, het sociale cohesiemotief en het motief van duurzame ontwikkeling. In verschillende motieven naast samenwerking, om het zoeken naar concrete oplossingen ter verbetering van het eigen lokale bestuur en beleid door kennisneming van ervaringen elders in de wereld en gebruikmaking van methoden als internationale vergelijking en/of benchmarking. In 2007 hebben wij onderzoek² laten verrichten naar de kansen op Europese subsidies voor gemeentelijke projecten. Daaruit blijkt dat investeren in internationale samenwerking de gemeente een meerwaarde kan hebben. Daarbij moet niet alleen gedacht worden aan financiële middelen, maar vooral ook het opdoen van kennis.

1.2 Totstandkoming

Met deze nota beantwoorden wij het initiatiefvoorstel dat raad op 25 april 2007 aannam. Daarin werd gevraagd inzicht te geven in onze stedenbanden (budget, ambtelijke inzet, toekomstbeeld). De raad heeft een 4-tal uitgangspunten geformuleerd waarmee ons college een onderbouwde selectie kon maken van steden die aan deze uitgangspunten voldoen.

- Een stedenband betreft een duurzame samenwerkingsrelatie tussen steden die over en weer gebaat zijn bij onderlinge betrokkenheid;
- Bij een stedenband is sprake van continue actie op thema's die er in de betreffende stad werkelijk toe doen;
- Bij een stedenband gaat het zowel om het verlenen van materiele of immateriële hulp als om kennisoverdracht;
- Een stedenband moet inzicht geven in het aantal projecten voor het komend jaar door middel van een jaarplan en op het afgelopen jaar terugblikken met een jaarverslag.

¹ Grenze(n)loze Gemeenten: Handreiking Internationale samenwerking en activiteiten van gemeenten; VNG en Ministerie van Buitenlandse Zaken, januari 2005

² PNO Groningen najaar 2007

Deze uitgangspunten in acht nemend, hebben wij de stad Groningen als internationale partner tegen het licht gehouden. Ons beleid richt zich dan ook niet alleen op stedenbanden, maar ook op Europese (kennis)netwerken en andere vormen van internationale samenwerking zoals Europese samenwerkingsprojecten. Onze beleidsvoornemens hebben we met een brede vertegenwoordiging van onze samenwerkingpartners – van ideële stichtingen tot aan culturele instellingen en het bedrijfsleven- besproken tijdens een workshop op 22 februari 2008. De reacties vanuit het veld hebben wij meegenomen in deze nota.

2. Huidige Internationale Samenwerking

Groningen, een stad van 180 duizend inwoners met een bovenregionale functie, vestigingsplaats van internationaal georiënteerde kennisinstellingen en bedrijven. Groningen en partners hebben opgeteld vele 'contacten' en 'relaties' niet alleen in de regio, maar ook internationaal. In dit hoofdstuk wordt overzicht geboden van de gemeentelijke relaties, ook worden de samenwerkingspartners belicht.

In 1999 gaven we met de nota "internationale samenwerking" onze traditionele stedenbanden en internationale economische activiteiten een nieuwe impuls. Een meer gedifferentieerd en selectief beleid. De visie op stedenbanden werd aangescherpt: geen uitbreiding voor de komende jaren en een meer gestructureerd aanpak. Daarnaast zou de gemeente meer gebruik moeten maken van externe subsidiemogelijkheden en mogelijkheden om internationaal opererende ideële organisaties. In de nota zijn vier doelstellingen gesteld: 1. stimuleren van ontwikkeling; 2. bevorderen mondiale bewustwording van de inwoners; 3. bevorderen belangen Groninger gemeenschap en 4. bijdragen aan een goed personeelsbeleid.

2.1 Gemeentelijk: officiële stedenbanden

Groningen heeft tien officiële stedenbanden over de gehele wereld. Wanneer wij praten van officiële stedenbanden bedoelen wij die banden die zijn bezegeld met een formele stedenbandovereenkomst. Groningen heeft banden relatief dichtbij met steden als Oldenburg en Newcastle, maar ook verder weg zoals met Moermansk (Russische Federatie), San Carlos (Nicaragua) en Tianjin (Volksrepubliek China). Ze kennen allen een andere ontstaansgeschiedenis. Het zijn vriendschappelijke stedenbanden ontstaan vanuit handelsrelaties of op basis van ontwikkelingssamenwerking. Ook de intensiteit verschilt: van 'slapende contacten' tot een gestructureerde samenwerking. De stedenbanden van Groningen met San Carlos en met Moermansk zijn in afzonderlijke stedenbandstichtingen ondergebracht. De andere contacten met de stedenbanden worden (deels) ambtelijk onderhouden. Onze stad heeft buiten de officiële stedenbanden ook banden met andere steden en gebieden, vaak vanwege de economische potentie voor Groningen.

<i>Stedenband</i>	<i>Inzet</i>	<i>Recente activiteiten</i>
Graz (Oostenrijk)	<ul style="list-style-type: none"> De ambtelijke en bestuurlijke inzet is beperkt. Nagenoeg geen financiële consequenties. Het accent ligt vooral op cultuur. 	<ul style="list-style-type: none"> 2006: fototentoonstelling 'Land van belofte'.
Moermansk (Rusland)	<ul style="list-style-type: none"> Voor het uitvoeren van de activiteiten is een stichting in het leven geroepen opgericht. Ook andere maatschappelijke organisaties spelen een rol. De ambtelijke en bestuurlijke inzet is intensief. Daarnaast is er contact vanuit economische perspectief in ontwikkeling met Moermansk. 	<ul style="list-style-type: none"> 2006: burgemeestersbezoek, 2008: bezoek delegatie aan Groningen, aanvraag internationaal project LOGO EAST II, 2008: aanhalen contact op economisch vlak.
Newcastle (Verenigd Koninkrijk)	<ul style="list-style-type: none"> Na intensieve samenwerking op het gebied van gezondheid in de jaren '90, staat de uitwisseling nu vooral in het teken van cultuur. De ambtelijke en bestuurlijke inzet is redelijk intensief. 	<ul style="list-style-type: none"> 2006: burgemeestersbezoek ivm het 60-jarig bestaan stedenband; participatie Interregproject, 2007: bezoek stadsdichter , 2008: tegenbezoek stadsdichter aan Groningen.
Odense	<ul style="list-style-type: none"> Ontstaan op initiatief van RuG met als doel 	<ul style="list-style-type: none"> 2007/2008: verkenning van mogelijke

(Denemarken)	<p>een vriendschapsrelatie gericht op uitwisseling op het terrein van wetenschap, bedrijfsleven en overheid. Deze stedenband heeft nauwelijks financiële consequenties, de ambtelijke en bestuurlijke inzet is beperkt. De laatste jaren zijn er weinig tot geen activiteiten en contacten geweest.</p>	<p>samenwerking in Europese subsidieprogramma's.</p>
Oldenburg (Duitsland)	<ul style="list-style-type: none"> • Het doel is de ontwikkeling van beide steden te stimuleren door samenwerking en uitwisseling op het terrein van economie, wetenschap, cultuur, sociaal terrein en milieu bescherming. De samenwerking is uitgegroeid tot een strategische samenwerkingsrelatie op gezamenlijke thema's, zoals kennis, energie en internationale handel. De financiële invulling van samenwerkingsprojecten valt grotendeels onder het Economisch Business Plan. De stedenband heeft nauwelijks financiële consequenties, de ambtelijke en bestuurlijke inzet is zeer intensief. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2006-2008: uitwisseling op economische zaken, deelname promotiedagen en Hanse Expo, personeelsuitwisseling, culturele uitwisseling en aansluiting relaties China. • 2007/2008: ondersteuning bij verkrijgen titel "Stadt der Wissenschaft" (met de RuG) • 2008: Ondertekening 10 puntenplan op 22 april, volgen van gezamenlijke training grensoverschrijdende omgangsvormen, gezamenlijke presentatie in Brussel van de samenwerking Groningen en Oldenburg (mei 2008), intergemeentelijke uitwisseling van personeel.
Katowice (Polen)	<ul style="list-style-type: none"> • Stimulering van de ontwikkeling van beide steden op het gebied van economie, wetenschap, cultuur, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing en milieu. Deze stedenband heeft nauwelijks financiële consequenties, de ambtelijke en bestuurlijke inzet is minimaal. 	<ul style="list-style-type: none"> • De laatste jaren zijn er weinig tot geen activiteiten en contacten geweest.
San Carlos (Nicaragua)	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeente is deze band begin jaren negentig aangegaan vanuit de doelstelling ontwikkelingssamenwerking. Voor het uitvoeren van de activiteiten is een stichting in het leven geroepen. De ambtelijke en bestuurlijke inzet is intensief. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2006: burgemeestersbezoek aan Groningen i.h.k.v. 20 jarig bestaan, • 2006: Groningse delegatie, waaronder raadsleden, brengt werkbezoek aan San Carlos, • 2008: Groningse delegatie, waaronder loco- burgemeester, brengt werkbezoek aan San Carlos, bezoek delegatie San Carlos aan Groningen vanuit LOGO SOUTH.
Tallinn (Estland)	<ul style="list-style-type: none"> • De relatie met Tallinn is ontstaan toen Estland vanuit het Sovjetregime weer een zelfstandige staat werd. Het karakter was oorspronkelijk een hulprelatie. Estland heeft als inmiddels lid van de EU in de afgelopen tien jaar een enorme ontwikkeling doorgemaakt. De stedenbandrelatie is hierin meegegroeid, waardoor de nieuwe samenwerking het karakter draagt van leren en handel. Belangrijke thema's van samenwerking zijn economie, stadsontwikkeling, e-dienstverlening, cultuur en kennis/innovatie. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2007: deelname aan Baltic Development Forum te Tallinn, • 2007: deelname internationale conferentie rond stedelijke ontwikkeling, • 2008: burgemeestersbezoek, deelname aan internationale Strategy Meeting rond kennis en innovatie, deelname internationale conferentie rond stedelijke ontwikkeling, uitwerking samenwerkingsprogramma ter voorbereiding op breed delegatiebezoek najaar 2008.

Tianjin (China)	<ul style="list-style-type: none"> Deze handelsrelatie is gebaseerd op de economische invalhoek en is in 1985 ontstaan. Op grond van de stedenband wordt culturele uitwisseling gestimuleerd. 	<ul style="list-style-type: none"> 2007: bestuurlijke missie met RuG en stad Oldenburg.
Zlín (Tsjechië)	<ul style="list-style-type: none"> De eerste contacten zijn ontstaan via sportuitwisselingen en groeiden uit tot bestuurlijke contacten tot ondersteuning van het democratiseringsproces in Zlín. In 1997 is er een tripartite samenwerking opgezet met San Carlos-Groningen-Zlín. Deze is echter niet meer actief. De stedenband heeft nauwelijks financiële consequenties, de ambtelijke en bestuurlijke inzet is minimaal. 	<ul style="list-style-type: none"> De laatste jaren zijn er weinig tot geen activiteiten en contacten geweest.

2.2. Gemeentelijk: samenwerkingsrelaties, niet zijnde formele zusterstadrelaties

- **Bremen/Hamburg:** De steden Bremen en Hamburg zijn, naast de formele stedenband met Oldenburg, belangrijke partnersteden in Duitsland. In de intergemeentelijke contacten met Bremen en Hamburg vindt zowel ambtelijk als bestuurlijk uitwisseling plaats op thema's als stedelijke ontwikkeling (creatieve stad), kennis & innovatie en duurzame mobiliteit. Begin 2008 heeft Groningen de Senator uit Hamburg ontvangen als tegenbezoek op een eerdere ontmoeting in Hamburg. In 2006 heeft burgemeester Wallage de stad Bremen bezocht. De burgemeester van Bremen brengt in mei een tegenbezoek aan Groningen. Naast intergemeentelijke samenwerking met deze partners worden contacten gelegd voor samenwerking in Europese programma's.
- **Holland/ Michigan (Verenigde Staten):** deze handelsrelatie is gebaseerd op de economische invalhoek en is begin jaren negentig ontstaan. Er werken ondernemers die oorspronkelijk uit Noord-Nederland komen. De ambtelijke en bestuurlijke inzet is de laatste twee jaren minimaal.
- **Kaliningrad (Russische Federatie):** deze handelsrelatie is gebaseerd op de economische invalhoek en is begin jaren negentig ontstaan. De samenwerking richtte zich op de zeehavens in Noord-Nederland en de haven van de Kaliningrad. De ambtelijke en bestuurlijke inzet is beperkt, maar gezien economische potentie is herwaardering relatie wenselijk.
- **Xi'an (Volksrepubliek China):** Bekrachtigd in 2004 en in 2007 heeft zusterstad Oldenburg zich hierbij aangesloten.
- **Jabalya (Palestijnse Autoriteit):** met Jabalya, een stad in de Gazastrook van Palestijns gebied, onderhoudt de gemeente Groningen contact. Groningen helpt in Jabalya met de bouw van een jongerencentrum en het opzetten van jeugdbeleid. De Stichting Groningen Jabalya onderhoudt de contacten.

2.3 Netwerkorganisaties en samenwerkingsverbanden

Naast de officiële stedenbanden en de andere banden die de stad onderhoudt met strategische partners, is de gemeente Groningen ook betrokken bij een aantal netwerkorganisaties en samenwerkingsverbanden. Deze worden puntsgewijs toegelicht.

- **Noordelijke ontwikkelingsas (Nordconnect):** Het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (hierna SNN) heeft sinds 2006 het concept Noordelijke OntwikkelingsAs uitwerkt. Hierin wordt de kaart van Noord-Nederland niet langer in relatie geplaatst tot de Randstad, maar wordt de focus meer gelegd op de landen van Noord-Oost Europa. Dit sluit aan bij de stedelijke contacten die de gemeente Groningen eerder waren aangegaan. In november 2006 schetsten wij onze visie en ambities over de samenwerking met Noord- Oost Europa. Een economische groeizone van stedelijke gebieden die zich uitstrekt van de Randstad tot aan de Baltische Staten en Sint Petersburg. De regio Noord-Nederland (SNN) is de trekker van het NOA-concept in Nederland, de gemeente Groningen heeft een actieve rol vervuld het afgelopen

jaar. Naast de zustersteden in deze regio is de afgelopen twee jaar geïnvesteerd in het aanhalen van de banden met Bremen en Hamburg. Zo hebben Bremen en Groningen in september 2006 de intentie uitgesproken meer samen te werken op thema's als ICT, duurzame energie en hoger onderwijs. De twee steden willen gezamenlijk projecten ontwikkelen op deze en andere gebieden. Voor Hamburg hebben bezoeken geleid tot concrete samenwerkingprojecten op het terrein van creatieve bedrijvigheid en cultuur. Deze inzet moet leiden tot verdere tot concrete afspraken en samenwerkingsprojecten. Daarnaast zijn er ambtelijk bezoeken gebracht aan Helsinki en Turku in Finland. In de bijlage is een korte beschrijving van de NOA-acties vanuit het SNN opgenomen.

- Akkoord van Groningen: Groningen huisvest drie grote kennisinstellingen; de Rijksuniversiteit, de Hanzehogeschool en het UMCG. In het samenwerkingsverband Akkoord van Groningen is het internationale beleid geïnventariseerd, evenals de relaties met andere kennisinstellingen in Noord- Oost Europa. Uit deze inventarisatie kwam naar voren dat de volgende steden voor de vier partners de grootste meerwaarde hebben: Oldenburg, Bremen, Hamburg, Uppsala en Tallinn (Tartu). Voor deze steden - en de hele Noord-Duitse regio - geldt dat de economische focus ligt op: logistiek, havenactiviteiten, biotechnologie & innovatie nieuwe medicatie, duurzame energie, voedselproductie, ICT (draadloze communicatie, media), zakelijke dienstverlening, automobiel- & vliegtuigindustrie. In de bijlage is een korte beschrijving per stad opgenomen waarbij wordt aangegeven welke contacten momenteel worden onderhouden.
- De Eems Dollard Regio (EDR) is een grensoverschrijdend openbaar lichaam in het noordelijke Nederlands-Duitse grensgebied. Doel van de EDR is om contacten in de regio te leggen tussen mensen, overheden, ondernemingen en organisaties en deze te intensiveren. De EDR wil de aandacht van leden aan weerszijden van de grens te vestigen op de gemeenschappelijke belangen op het gebied van ruimtelijke ordening, infrastructuur, bevordering van de regionale economie en cultuur. Ze wil echter vooral aanzetten tot contacten tussen de bevolking aan beide zijden van de grens en deze contacten intensiveren en stimuleren. De EDR is ook het gremium waarbinnen aanvragen voor centrale Europese subsidies zoals Interreg worden geformuleerd. De gemeente Groningen is lid van het EDR en is vertegenwoordigd in de EDR Raad. De gemeente Groningen kan aanspraak maken op een deel van de subsidiegelden uit dit programma. Voor de periode tot en met 2013 is er €86 miljoen beschikbaar voor samenwerkingsprojecten tussen (Noord-)Nederland en (Noord-) Duitsland.

2.4 Millennium-gemeente

In september 2000 kwamen de wereldleiders in VN verband bij elkaar voor de Millenniumtop. Er werd afgesproken om samen te strijden tegen armoede en honger, ongelijkheid tussen man en vrouw, milieuverontreiniging en HIV/AIDS en om in te zetten op verbetering van de toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en schoon water. Deze beloften zijn samengevat in de acht Millenniumdoelen. De doelen moeten in 2015 gehaald zijn.

1. Extreme armoede en honger zijn uitgebannen
2. Alle jongens en meisjes gaan naar school
3. Mannen en vrouwen hebben dezelfde rechten
4. Kindersterfte is sterk afgenomen
5. Minder vrouwen sterven door zwangerschap
6. De verspreiding van ziektes als AIDS en malaria is gestopt
7. Er leven meer mensen in een duurzaam leefmilieu
8. Er is meer eerlijke handel, schuldverlichting en hulp

De eerste zeven doelen moeten vooral gerealiseerd worden in de ontwikkelingslanden. Met het achtste Millenniumdoel willen we de relaties tussen rijke en arme landen veranderen. De VNG heeft alle gemeenten gevraagd om zich aan te sluiten bij de 'Millennium Gemeente' campagne en

biedt hiermee een kader voor internationale activiteiten van een gemeente en laat zien hoe een gemeente de burger daarbij kan betrekken. Als 'Millennium Gemeente' verbinden we lokaal initiatief met de mondiale ontwikkelingsagenda. De gemeente Groningen is een Millennium gemeente en richt zich voornamelijk op millenniumdoel 8: het bevorderen van eerlijke handel. Hiervoor zijn we ook een project gestart 'Groningen Fairtrade stad'

2.5 Conclusies

Groningen heeft baat bij een actieve internationale oriëntatie. Het levert de stad impulsen op, ze kan er ook van leren. Er gebeurt veel, maar onderlinge informatie-uitwisseling is onvoldoende en wat het kan bijdragen aan de doelen van raad, college en organisatie met de stad en haar burgers is niet altijd helder. Er is ook veel belangstelling van buiten voor de stad en de wijze waarop zij zich manifesteert (beleidsmatig en als samenwerkingspartners, naar burgers, bedrijven en instellingen). Dat levert een spanningsveld op met het gebrek aan focus in de internationale contacten van de gemeentelijke organisatie. Bij dit beeld hoort ook aan gebrek aan overzicht; dat maakt verantwoording naar de raad en naar de burgers lastig. Uit een recent onderzoek naar Europese subsidies³ bleek dat in de gemeente een (bewuste) Europese oriëntatie ontbreekt, als ook een Europees netwerk, op de belangrijkste innovatieve thema's waarin Groningen participeert. Ten slotte zijn er veel ideeën hoe het beter zou kunnen en is er bereidheid om uitwisseling van informatie te organiseren.

De raad heeft ons gevraagd om aan de hand van de genoemde uitgangspunten een onderbouwde selectie te maken van de stedenbanden. Als wij kijken naar de huidige stand van zaken dan voldoen de stedenbanden Moermansk en San Carlos aan de opgestelde uitgangspunten. De stedenbanden met Oldenburg en Tianjin voldoen aan drie van de vier criteria, er wordt niet jaarlijks gerapporteerd. Met deze steden is sprake van een duurzame relatie, continue actie op thema's en kennisoverdracht. Met Tallinn wordt een samenwerkingsprogramma opgesteld om tussen de beide steden vanuit handel en leren samen te werken. De (klassieke) stedenbanden Graz en Newcastle hebben ambtelijk de aandacht vanuit culturele samenwerking. De band met Odense is slapend te noemen, maar zou actief kunnen worden wanneer Groningen en Odense gezamenlijk participeren in Europese projecten in het Interreg Noordzee programma. In het kader van de focus op de Noordelijke OntwikkelingsAs (NOA) hebben wij sinds 2006 geïnvesteerd in de relatie met Bremen en Hamburg en samenwerkingsmogelijkheden met andere steden in die regio onderzocht. De intensieve contacten met Oldenburg gaan al langer terug. Vanuit Europese samenwerkingsprogramma's heeft de gemeente projectafhankelijk ook contact met steden in de gehele Europese Unie.

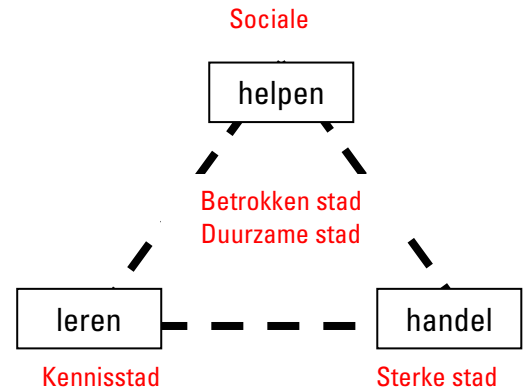
³ PNO Groningen najaar 2007

3. Beleidskader 2008-2012

In dit hoofdstuk leggen wij het beleidskader voor de komende jaren neer. Het beleidskader geeft vorm aan een meer gerichte inzet op internationale samenwerking. Dat geldt voor datgene dat Groningen heeft weg te geven, dat geldt in feite ook voor datgene wat Groningen wil ontvangen. Het is geen wet van 'Meden en Perzen', wel een richtsnoer voor het internationale beleid.

3.1 Missie

Sterk, sociaal, duurzaam. De missie van ons college geeft richting aan onze ambities op het terrein van internationale samenwerking. Om doelen en acties te ordenen presenteren wij een driehoek die onze motieven illustreert: 'Helpen' (solidariteit en expertise), 'Leren' (uitwisselen en reflecteren) en 'Handel' (economie) vormen de hoekpunten van deze driehoek. Het begrip 'Helpen' impliceert een afhankelijkheidssituatie. Ontwikkelingshulp verandert langzaam in ontwikkelingssamenwerking. Wij willen op basis van gelijkwaardigheid en respect voor elkaars positie deze ontwikkelingssamenwerking vormgeven.

- **Sociale stad:** de gemeente en Stadgers dragen bij aan de ontwikkeling van inwoners in zustersteden die het niet op eigen kracht redden.
- **Betrokken stad:** de gemeente betreft burgers, instellingen en bedrijven bij het internationale beleid. Wij vinden belangrijk dat inwoners van onze stad weten wat er elders gebeurt, en stimuleren organisaties een bijdrage te leveren.
- **Duurzame stad:** Groningen wil de duurzaamste stad van Nederland worden. Om deze ambitie waar te kunnen maken is uitwisseling met andere gemeenten en gebieden in de wereld van groot belang.
- **Sterke stad:** de gemeente investeert in een sterke stad. Voor ons bedrijfsleven willen wij het vestigingsklimaat op orde houden en onze economische 'pieken' te versterken. Als gemeentelijke overheid kunnen wij helpen deuren tot nieuwe marktgebieden te openen.
- **Kennisstad:** met onze 45 duizend studenten, kennisinstellingen en de kennisintensieve bedrijvigheid zijn wij een City of Talent die er internationaal toe doet. Met deze partners werken we intensief samen in internationale projecten.

3.2 Visie

Internationalisering begint in je eigen stad. Inwoners, instellingen en bedrijven geven een internationale context, van buitenlandse studenten tot de werknemers van Gasunie. Een sterke, sociale en duurzame stad is ook een internationaal georiënteerde stad. In het collegeprogramma stellen we dat de gemeente Groningen oog heeft voor de belangen van de mensen in de rest van de wereld. Het onderhouden van stedenbanden is een concrete manier om hieraan vorm te geven. Saamhorigheid en gelijkwaardigheid, het voelen van verbondenheid of vriendschap of het onderhouden van contacten die historisch gezien van waarde geven onze ideële motieven kleur. Ook het inkopen volgens de criteria van eerlijke handel draagt hieraan bij, evenals de initiatieven in het kader van het actieplan voor lokale duurzame ontwikkeling, Lokale Agenda 21. Groningen is geen eiland in de rest van de wereld.

De betekenis van 'Europa' neemt toe. Meer dan 70% van de wetgeving die Stadgers raakt, is afkomstig uit 'Brussel'. Wij willen dat op straat over Europa en Europese landen gesproken wordt.

Om in aanmerking te komen voor subsidiegelden voor lokale projecten is steeds vaker internationale samenwerking vereist.

Wij willen een stad zijn die een beperkt aantal, maar intensieve coalities sluit met steden die beleidsdoelen op het gebied van duurzaamheid en economie (de Groningse Pieken en City of Talent) steunen. Onze ambitie om energieneutraal te worden is grensoverschrijdend. Wij zoeken naar goede lokale praktijken voor duurzame ontwikkeling. Duurzaamheid kan voor gemeenten een motief zijn om in het verlengde van binnenlandse, ook internationale activiteiten, te ontwikkelen. In de landelijke aandacht voor mainports, topbedrijventerreinen, hoofd-verbindingssassen en toerisme versterkt internationale samenwerking de concurrentiepositie van Groningen. Ook voor onze kennisinstellingen is het buitenland cruciaal. Kennisinstellingen zijn een belangrijke vestigingsfactor voor internationale kenniswerkers om te studeren of onderzoek te doen. Met deze internationale 'know how' en netwerken kunnen regionale bedrijven hun voordeel mee doen. De aanwezigheid van expats is een factor bij vestigingskeuze van buitenlandse bedrijven. Expats zijn ambassadeurs: ze zorgen voor naamsbekendheid van de stad in het buitenland als ze weer elders aan de slag gaan. Wij willen een brugfunctie vervullen voor het Groninger bedrijfsleven en kennisinstellingen naar bestaande en nieuwe marktgebieden.

De focus voor deze beleidsdoelen richten wij op Noord- Oost Europa. Wij investeren in de banden met steden in economische groeizone die zich uitstrekt van de Randstad tot aan de Baltische Staten en Sint Petersburg (de Noordelijke Ontwikkelingsas). Steden die zich kenmerken door de gemeenschappelijk Hanze geschiedenis, universiteiten en kennisintensieve bedrijvigheid. In 1422 werd Groningen officieel toegelaten tot het Hanze verbond. Anno 2008 zijn we nog steeds samenwerkingspartners, alleen de handel is veranderd. Niet langer de grondstoffen en landbouwproducten, maar kennis en creativiteit zijn 'booming business', vooral op thema's als duurzaamheid, energie en ICT. Daarmee sluit het Noorden aan op het rijksbeleid waarin kennis en innovatie op deze thema's centraal staan.

Internationale samenwerking ontstaat vaak vanuit een particulier initiatief, vanuit het verenigingsleven of belangenorganisaties. Om uitwisselingen te stimuleren wordt de gemeente gevraagd te ondersteunen, in financiële of bestuurlijke zin. Hetzelfde geldt ook voor internationale handel. Daar waar een ondernemer een goede boterham denkt te kunnen verdienen over de grens zal hij dat zeker doen. Daar is geen gemeentelijke overheid bij nodig. Maar soms kan een gemeente, dankzij een stedenband of duurzame relatie, deuren openen die tot dan gesloten waren of verbindingen vanuit andere geledingen in de stad. Internationalisering is ook niet iets dat we geïsoleerd doen. De wereld is te groot en Groningen te klein. We willen slimmer samenwerken met bedrijven, instellingen en andere overheden om maximale rendement uit de internationale activiteiten te halen. Daarom brengen wij onze zustersteden onder de aandacht van de Stad, instellingen en bedrijven.

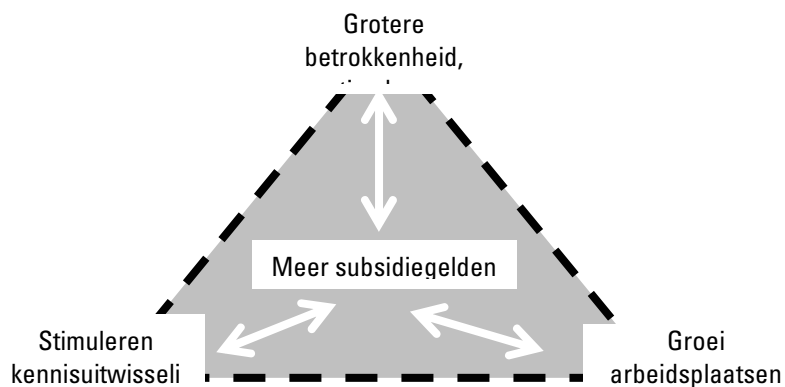
3.3 Doelen

De visie vertaald levert de volgende hoofddoelstellingen op:

1. Stimuleren van betrokkenheid van inwoners, instellingen en bedrijfsleven bij onze (ideële) stedenbanden;
2. Bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van democratie, milieu en sociale cohesie in andere gebieden;
3. Verbeteren van gemeentelijk beleid en projecten door kennis en ervaring uit te wisselen met partnersteden;

4. Stimuleren internationale oriëntatie van instellingen, in bijzonder binnen de stedenbandrelaties en NOA;
5. Stimuleren groei aantal arbeidsplaatsen ('Pieken') en aantal buitenlandse studenten;
6. Vergroten kansen op externe (Europese) subsidies voor gemeentelijke projecten.

In hoofdstuk 6 vertalen wij de doelen naar activiteiten.

4. Organisatie, Participatie en communicatie

Ambities vragen ook om een meer gestructureerde aanpak van internationale samenwerking . Ook voor internationale samenwerking geldt dat de 'basis op orde' moet zijn. Er is meer dan geld en menskracht alleen nodig. Een programmatische aanpak, inclusief monitoring en evaluatie voorkomen de vrijblijvendheid en gebrek aan focus. In dit hoofdstuk geven wij aan hoe wij de samenwerking met onze partners zien. Tenslotte doen wij een voorstel voor communicatie over de internationale samenwerking.

4.1 Organisatie

Formatie

Het onderhouden van internationale betrekking is niet nieuw voor de gemeente Groningen. Bij verschillende diensten zijn een of meerdere ambtenaren betrokken bij internationale activiteiten. In sommige gevallen is dit ad hoc geregeld aan de hand van een project, dat bijvoorbeeld voor subsidie is ingediend, in andere gevallen is de ambtenaar er (gedeeltelijke) voor vrijgemaakt. Dit laatste is het aan de orde bij de dienst RO/EZ, afdeling Economische Zaken waar 1 FTE beleidsadviseur Internationale Betrekkingen werkzaam is, en tijdelijk inhuur is gepleegd op het onderwerp subsidies voor economische projecten. Bij de Bestuursdienst is 1 FTE coördinator representatie werkzaam in de voorbereiding van vele (inter)nationale aangelegenheden waar het bestuur bij betrokken is. Daarnaast is er sinds september vorig jaar een coördinator externe betrekkingen werkzaam bij de Bestuursdienst, ter advisering van het College over externe betrekkingen, waaronder buitenlandse betrekkingen en subsidiezaken.

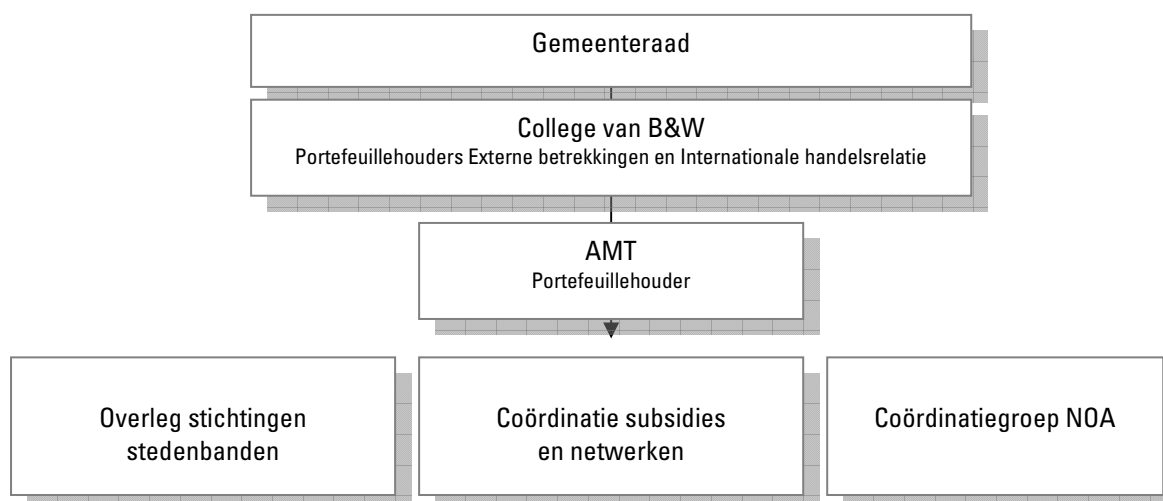
Interne structuur

We concluderen dat wij onvoldoende uitvoering hebben gegeven aan de beleidsvoornemens uit 1999 en het onderzoeksrapport uit 2003. Het gemeentelijk internationale platform en de voorgenomen databank zijn niet structureel ingebed. Lerend van onze ervaringen, willen we een slag maken van een zekere vrijblijvendheid naar een structurele organisatieaanpak. Ook de gemeente als organisatie dient haar externe contacten met directe partners goed te borgen. Zo is een eerste aanzet gegeven aan afstemming tussen de internationale agenda van de provincie en gemeente Groningen. Daarnaast neemt de gemeente Groningen actief deel aan het project 'Nordconnect', onder regie van het SNN.

Vergelijkbare grote steden hebben de taken en ambities op het gebied van externe betrekkingen, handelsrelaties en subsidiemanagement geclusterd in één organisatieonderdeel, een 'bureau internationale zaken' (Utrecht, Den Haag). Wij kiezen er echter nadrukkelijk voor om éérs structuur in de inhoud aan te brengen, alvorens organisatorische aanpassingen door te voeren. Bovendien hebben functionarissen binnen de gemeentelijke diensten een duidelijke meerwaarde: dicht op de inhoud, deskundig op het beleidsdomein. Wij zullen de effecten en het rendement van deze programmatische aanpak tegen het licht houden en afzetten tegen het model 'bureau internationale zaken'.

In 1999 hebben wij voorgenomen een breed samengesteld gemeentelijk platform in te stellen. Door personeelwisseling, en beperkte capaciteit en gebrek aan focus is het platform uiteengevallen. Wij kiezen nu voor organisatie op inhoud. Dat vraagt om een goede afstemming tussen bestaande structuren. Het programma en onderliggende agenda per stedenband en relatie geeft houvast en sturing aan de inhoudelijke voorbereidende en uitvoerende structuren.

De aansturing ziet er als volgt uit:

Ook in het AMT wordt een portefeuillehouder benoemd om toezicht te houden op de uitvoering van deze nota. Het overleg stichtingen stedenbanden vanuit de Bestuursdienst gevoerd met de Stedenband Stichtingen. De coördinatie van subsidies en het uitbouwen van (inter)nationale netwerken ligt bij de Bestuursdienst, binnen de diensten worden subsidieaanvragen geschreven en gehonoreerde projecten uitgevoerd en worden relevante netwerken onderhouden. De coördinatiegroep NOA wordt vanuit de dienst RO/EZ, afdeling Economische Zaken, geleid en heeft een concernbrede focus.

Europese subsidieprogramma's als Interreg kunnen bijdragen aan het thema leren, vanuit het samenwerken met andere Europese steden. Dit kan gelden voor alle diensten en wordt dan ook bij alle diensten actief onder de aandacht gebracht. Een van de uitkomsten van het onderzoek Europese subsidies bij de gemeente Groningen, dat is uitgevoerd door PNO Groningen in het najaar 2007, is dat er voor Groningse projecten best kansen op subsidie zijn, maar dat de slag om de projecten subsidietechnisch interessant te maken nog gemaakt moet worden. In dit licht wordt aan de gemeentelijke organisatie gerichte informatievoorziening verstrekt omtrent subsidiemogelijkheden en naderende deadlines. Ook is het van belang om inzicht te hebben in welke projecten zijn aangevraagd vanuit de verschillende diensten, dit om van elkaars aanvragen op de hoogte te zijn en te kunnen leren.

4.2 Participatie

Externe netwerken

De gemeente zal ook extern haar netwerken goed moeten blijven onderhouden. In de voorbereiding van deze nota is een workshop georganiseerd voor alle partners uit de stad die zich met internationale betrekkingen bezighouden. Dit is door de aanwezigen gewaardeerd en heeft geresulteerd in aanscherping van de gemeentelijke ambitie. Een van de uitkomsten was, dat de gemeente een als platform kan bieden voor organisaties die zich met internationale betrekkingen bezighouden.

Wij nodigen maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven uit om gebruik te maken van de mogelijkheden die de gemeente biedt. Het stadhuis, en de betrokkenheid van het bestuur, kan als een brug dienen tussen bedrijven met internationale contacten en maatschappelijke instellingen met internationale projecten. De gemeente als makelaar. Uit de workshop met onze samenwerking bleek dat er een behoefte is aan een contactmoment met de internationale spelers in de stad. In

deze behoefte willen wij voorzien door jaarlijks een netwerkbijeenkomst te organiseren. Uitwisseling van projecten, contacten en kennismaking staan centraal.

Verder investeren wij in een actieve bestuurlijke deelname aan Eems Dollard Regio overleggen (vergroten subsidiekansen) en de samenwerking binnen het Akkoord van Groningen. Wij onderzoeken de meerwaarde van bestuurlijke deelname aan netwerk van grensoverschrijdende gemeenten (Nijmegen-initiatief), de deelname aan Europese netwerken (Eurocities, als associated member, Comité van de Regio's) en Europese conferenties. Wij sluiten aan bij deelname aan handelsmissies in het focusgebied en vertegenwoordigen de stad en regio tijdens de Open Days te Brussel jaarlijks in oktober. Ook onderhouden wij goede contacten met het Huis der Nederlandse Provincies in Brussel en VNG International.

Prijsvraag

Wij stellen ons als doel inwoners, organisaties en bedrijfsleven te betrekken bij onze ideële stedenbanden. Daartoe willen wij jaarlijks een prijsvraag uitschrijven voor maatschappelijke projecten met stedenbanden, onder de voorwaarde dat de resultaten in onze eigen stad zichtbaar of overdraagbaar zijn. Initiatieven die bijdragen aan kennismaking tussen culturen, mondiale bewustwordingen en samenhang komen in aanmerking. De prijsvraag heeft elk jaar een ander thema, internationale samenwerking is de rode draad.

Een gastvrije stad

Groningen is een kennisstad. De universiteit, de hogeschool, het UMCG, de Gasunie en kennisintensieve bedrijven stuwen de 'Groningse Pieken' (Life- Sciences, Energie en ICT) naar landelijk en internationaal niveau. Om het verschil met andere landelijke en Europese kennisbolwerken te kunnen (blijven) maken moet Groningen de kenniswerkers 'binden en boeien'. Voor een groot deel zijn dat kennismigranten uit andere landen, met studenten als grootste doelgroep. Deze groep groeit jaarlijks. Deze hoogopgeleide gasten zijn goed in staat in Groningen te integreren in de nieuwe studie- of werkomgeving, maar lopen in de dagelijkse praktijk tegen lastige vraagstukken en procedures aan. Om deze studenten en werknemers goed te faciliteren bij het verkrijgen van een werk- en verblijfsvergunning, huisvesting en andere vraagstukken, is een goede ondersteuning vanuit kennisinstellingen, bedrijfsleven en gemeente nodig. We willen de rode loper voor onze gasten uitrollen. Wij onderzoeken de haalbaarheid om samen met onze partners dienstverlening aan kennismigranten/expats te integreren in één fysiek punt, vanuit de gedachte 1+1=3. Het welkomstcentrum stroomlijnt procedures en informatievoorziening die cruciaal zijn voor een kennismigrant. De primaire doelgroep zijn de 'kennismigranten': werknemers en studenten uit het buitenland die tijdelijk bewoner zijn van een vreemd land (expats) danwel zich ergens permanent vestigen (= immigranten). In Den Haag en Nijmegen draaien inmiddels expat-desks. Amsterdam, Rotterdam en Eindhoven zijn voornemens dit op te pakken. Het aantrekken van kennismigranten is een van de speerpunten van het ministerie van EZ, en is opgenomen in het werkplan 'Nederland Ondernemend Innovatieland'.

Naast een fysiek punt onderzoeken wij met de kennisinstellingen de mogelijkheden om de websites meertalig te verzorgen, vanuit de informatiebehoefte van kennismigranten en internationale partners. De gemeentelijke website is tot op de eerste informatielaag (algemene informatie) beperkt meertalig. De opgave voor de gemeente ligt in het verzorgen van actuele en gedetailleerde informatie over internationale projecten, samenwerkingsverbanden en participatie in subsidieprogramma's.

4.3 Monitoring en verantwoording

Er vindt tot nu toe geen integrale en periodieke monitoring en evaluatie plaats. Het initiatiefvoorstel verzoekt meer inzicht in inzet en rendement. Met de uitvoering van deze nota geven wij monitoring en evaluatie ook een duidelijke positie. Het beleidskader vertalen wij in een twee-jarigprogramma waarin doelen zijn vertaald in concrete activiteiten. We geven aan wat wij willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en welk resultaat het op moeten leveren. Het integrale programma is het stuur voor de internationale samenwerking. Voor de stedenbanden en andere externe betrekkingen geven wij per relatie weer wat wij het komende jaar willen realiseren.

Ieder jaar rapporteren we bij de programmabegroting- en rekening over de stedenbanden en externe betrekkingen. Daarnaast leggen wij in 2009 en 2011 een inhoudelijke voortgangsrapportage voor, waarin de belangrijkste ontwikkelingen en resultaten worden beschreven. In 2010 een tussentijdse evaluatie, de eindevaluatie volgt in 2012.

4.4 Communicatie

Onze ambities vragen om forse injectie ten aanzien van voorlichting en communicatie. Slimmer samenwerken met partners en betrokkenheid bij de stedenbanden vergroten betekent dat 'de stad' op de hoogte is van onze ambities, onze relaties en de concrete samenwerking.

Internationalisering begint in onze eigen stad.

Campagnes, websites en brochures verwelkomen gasten in het Engels en Duits. Voor de zakelijke markt zijn onlangs Engelse en Duitse brochures uitgegeven over Groningen als vestigingsstad voor buitenlandse bedrijven. Ook de gemeentelijke website wordt stapsgewijs in meerdere talen toegankelijk gemaakt. Het eerste niveau, de ontvangst met algemene informatie, is in het Engels en Duits. Maar concrete inhoudelijk informatie over beleid en projecten en de toeleiding naar projecten en loketten is onvoldoende meertalig.

- Voor de doelgroep 'kennismigranten' en partnersteden onderzoeken wij met de kennisinstellingen de mogelijkheden de websites meertalig te verzorgen die aansluit op de informatiebehoefte. Een goede doorverwijzing is daarbij essentieel.
- Voor de doelgroep 'Stadgers' zullen wij via de gemeentelijke informatiekkanalen gestructureerd aandacht besteden aan onze stedenbanden. Daarbij denken wij aan artikelen op de gemeentepagina in de Gezinsbode en reportages op OOG-TV. Daarnaast onderzoeken wij de meerwaarde van een publiekscampagne, naar het voorbeeld van Hamburg (billboard). In de toekomst zou het Forum een podium kunnen bieden voor debat en presentatie. De internationale activiteiten van de Groningse culturele instellingen zorgen voor veel publiciteit. De ambities uit de discussienota 'Over de grens' worden concreet in de cultuurnota 2009-2012. Wij willen jaarlijkse aandacht besteden aan de Dag van Europa op 9 mei ter bevordering van Actief Europees Burgerschap voor de inwoners van de gemeente Groningen.
- De doelgroep 'samenwerkingspartners en geïnteresseerden' willen wij bereiken via onze gemeentelijke website. Een kalender, nieuwsberichten en oproepen vormen de hoofdbestanddelen van de pagina. Achter deze 'voorkant' opereert de ambtelijke coördinatiegroep.

5. Programma 2008-2010

De doelstellingen vertaald in activiteiten levert een programma op voor de komende twee jaar. Dit geeft richting aan in- en uitgaande verzoeken en contacten. Per stedenband en relatie geven wij aan wat het programma betekent voor het komende jaar.

5.1 Raamprogramma

	Doel	Aanpak	Fin.*	Resultaat
Helpen	1. Stimuleren van betrokkenheid van inwoners, instellingen en bedrijfsleven bij onze (ideële) stedenbanden	a) Netwerkbijeenkomsten internationale samenwerking	NB	Kennismaking, uitwisseling, verbreding stedenbanden
		b) 'Open stadhuis' (makelaarsfunctie)	R	Bijeenbrengen organisaties
		c) Structurele informatievoorzieningen	R	Maandelijks aandacht voor stedenband
		d) Communicatiecampagne	NB	Grotere bekendheid stedenbanden
		e) Instellen jaarlijks terugkerende prijsvraag	NB	Project dat in zusterstad wordt uitgevoerd, maar overdraagbaar/ zichtbaar in Groningen is.
	2. Bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van democratie, milieu en sociale cohesie in andere gebieden	a) Versterking ondersteuning stedenbanden San Carlos en Moermansk	R+NB	Organisatie stedenbanden
	b) Deelname aan internationale projecten VNG (zgn. LOGO-project)	R/NB	Samenwerkingsprojecten (Moermansk: LOGO East, San Carlos: LOGO South)	
	c) Deelname Millenniumcampagne, in bijzonder doelstelling 'Eerlijke handel'	R	Groningen hoort bij top 3 'Fairtrade-gemeenten' in 2010	
Leren	3. Verbeteren van gemeentelijk beleid en projecten door kennis en ervaring uit te wisselen met partnersteden;	a) Deelname netwerken, contacten onderhouden met Brussel	R	Kennisuitwisseling . Subsidiemogelijkheden
		b) Opzetten en uitvoeren samenwerkingsprojecten, zoals Samenwerkingsovereenkomst Oldenburg (10 puntenplan)	NB	Inhoudelijke samenwerking op gemeenschappelijke thema's
		c) Faciliteren uitwisselen en opleiden medewerkers	R	Deskundige medewerkers, personeelsuitwisseling
	4. Stimuleren internationale oriëntatie instellingen	a) Internationalisering op nemen in beleidsprogramma's cultuur, EZ en duurzaamheid	R	Uitwisseling tussen instellingen en kunstenaars, met name in NOA-gebied

			b) Ondersteunen projecten die wederzijdse relatie ondersteunen	NB	Uitwisseling tussen instellingen, met name in NOA-gebied
			c) Netwerkbijeenkomst internationale samenwerking (zie 1a)	NB	Kennismaking, uitwisseling, verbreding stedenbanden
Handel	5.	Stimuleren groei arbeidsplaatsen en studenten;	a) handelsmissies naar NOA-steden en China	R	Profilering economische sectoren
			b) deelname/organisatie internationale congressen, symposia	R/NB	Profilering economische sectoren, kennisinstellingen, toeristisch product
			c) Onderzoek Welkomstcentrum	R/ NB	Haalbaarheidsstudie
			d) Ondersteunen internationale projecten die economische beleidsdoelen Groningen ondersteunen	NB	Projecten
	6.	Vergroten kansen op externe (Europese) subsidies voor gemeentelijke projecten	a) Deelname relevante netwerken, contacten onderhouden met Brussel, verkennen haalbaarheid subsidiemogelijkheden	R/NB	Inzicht in subsidiemogelijkheden, uitvoeren verkenningen, haalbaarheidsstudies, inhuur adviesbureaus
			b) Meertalige informatievoorziening voor partnersteden	NB	Actuele informatie over subsidiemogelijkheden, Ontwikkeling meertalige communicatiemiddelen
			c) Opleiden van medewerkers om getraind te raken in subsidievererving	NB	Training medewerkers

*Financiën: R= reguliere middelen (structureel), NB= afwegen bij nieuw beleid ten behoeve van begroting 2009.

In de cultuurnota 2009-2012 werken wij de internationale ambities uit voor ons cultuurbeleid op basis van de discussienota 'Over de grens', de NOA-samenwerking en bovenstaand programma. Om de culturele activiteiten van Noord-Nederland in het NOA-gebied uit te breiden, verder te structureren en de zichtbaarheid en dus de impact te vergroten, willen wij in het kader van het Noordelijk Cultuurconvenant een gezamenlijk programma ontwikkelen op het terrein van internationale marketing, netwerkvorming, ondersteuning en deskundigheidsbevordering. Dit willen wij doen in samenwerking met een aantal excellente instellingen met een groot internationaal netwerk en met ervaring in het opsporen en begeleiden van talent: NNO, Grand Theatre, Noorderlicht, NNT, NND en de musea. Het programma willen wij verder ontwikkelen met Marketing Groningen, Friesland en Drenthe, waarbij wij ook gebruik zullen maken van de deskundigheid van de Stichting Internationale Activiteiten Amsterdam.

5.2 Strategische Agenda Stedenbanden en externe betrekkingen 2008/2009

Noordelijke ontwikkelingsas (Nordconnect)

In oktober 2007 heeft het Dagelijks Bestuur van het SNN het actieplan 'Noordelijke Ontwikkelingsas 2007-2010' vastgesteld. De gemeente heeft bijgedragen aan de totstandkoming van het actieplan en neemt deel aan de bestuurlijke en ambtelijke overlegstructuren. Het college en de raad hebben hiervan kennisgenomen. Het project Nordconnect heeft als doel een toename van het aantal contacten en versterking van de netwerken tussen overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en culturele instellingen van Noord-Nederland en Noordoost-Europa.

Het SNN kiest op basis van deze doelstelling voor de volgende lange termijn inzet:

1. Profilering van Noord-Nederland in de NOA-regio's rond de kennisclusters en het thema cultuur samen met het bedrijfsleven en de publieke partijen;
2. extra inzet op exportprogramma's voor MKB via het 'Koers Noord'-programma;
3. bevordering projectontwikkeling met NOA-partners via EU programma's (Interreg, 7e Kaderprogramma) en via het Baltic Development Forum;
4. verbreding van de NOA-organisatie in Noord-Nederland met partners uit het bedrijfsleven, kennis- en culturele instellingen;
5. internationale uitbouw van de NOA-organisatie, te beginnen met benutting van EDR en NHI als eerste schillen van de NOA.

In de bijlage is een korte beschrijving van de NOA-acties vanuit het SNN opgenomen.

Naast de acties van het SNN, heeft Groningen een aantal steden en geïnstitutionaliseerde stedenbanden in de NOA-regio waarmee we samenwerken en waar activiteiten uit voortvloeien. In het NOA-gebied liggen vier steden waarmee Groningen een relatie heeft: Oldenburg, Odense, Tallinn en Kaliningrad. Daarnaast heeft Groningen met een aantal steden in NOA-land een samenwerking op projectniveau. Dit zijn Bremen en Hamburg. Vanuit de 'stepping stone' gedachte wordt in eerste instantie veel energie gestoken in Oldenburg, Bremen, Hamburg en Tallinn.

Stedenband/relatie	Activiteit (bijdrage aan programmaonderdeel)
Bremen (Duitsland)	<ul style="list-style-type: none"> • Werkgroep samenwerking Groningen – Bremen (3b) • Partner in 2 Interreg-projecten (6)
Hamburg (Duitsland)	<ul style="list-style-type: none"> • Deelname aan Gameport: City (5d) • Opzetten samenwerkingsprogramma rondom economische speerpuntsectoren en stedelijke ontwikkeling (5d)
Kaliningrad (Rusland)	<ul style="list-style-type: none"> • Verkennen perspectieven stedenband in relatie tot Noordelijke Ontwikkelingsas • Indienen aanvraag internationaal programma LOGO-East rondom bedrijvenloket (2b)
Moermansk (Rusland)	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken organisatie Groningen- Moermansk (2a) • Deelname aan project LOGO East (2b) • Verkenning verbreding stedenband met economische samenwerking (onderdeel 'energie')
Odense (Denemarken)	<ul style="list-style-type: none"> • Verkennen perspectieven stedenband in relatie tot Noordelijke Ontwikkelingsas
Oldenburg (Duitsland)	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering '10 punten-plan' (3b, 5d)
Tallinn (Estland)	<ul style="list-style-type: none"> • Culturele en handelsmissie najaar 2008 (4b, 5a)

	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwisseling op het thema stedelijke ontwikkeling (4b) • Uitwisseling op het gebied van cultuur (i.r.t. culturele hoofdstad 2011) (4b)
Upsalla (Zweden)	<ul style="list-style-type: none"> • Verkennen perspectieven in relatie tot Akkoord van Groningen/Noordelijke Ontwikkelingsas
Overig	<ul style="list-style-type: none"> • Deelname internationale Hanzedagen 2008 en 2009 (5b) • Ondersteunen Hanzejaar, Delfsail (5b) • Participatie Baltic Development Forum , Organisatie Hanzecongres 2009 (samen met provincie en SNN) (5b, 5d)

Overig

Stedenband/relatie	
Graz (Oostenrijk)	<ul style="list-style-type: none"> • Stadsbestuur Graz is uitgenodigd voor tegenbezoek
Newcastle (Verenigd Koninkrijk),	<ul style="list-style-type: none"> • Stadsbestuur Newcastle is uitgenodigd voor tegenbezoek • Culturele uitwisseling
Katowice (Polen),	<ul style="list-style-type: none"> • geen initiatief gepland
San Carlos (Nicaragua),	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken organisatie Groningen- San Carlos
Tianjin (China),	<ul style="list-style-type: none"> • Aansluiting bij bestuurlijke missie Oldenburg juni 2008
Zlín (Tsjechië),	<ul style="list-style-type: none"> • geen initiatief gepland
Xi'an (China)	<ul style="list-style-type: none"> • Aansluiting bij bestuurlijke missie Oldenburg juni 2008
Jabalya (Palestijnse Autoriteit)	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten aanhouden tot nader orde. De middelen zijn daartoe gereserveerd.

6. Financiën

Ambities uitspreken betekent ook dat wij goed kijken naar de structuur van kosten en uitgaven. We kiezen niet alleen voor inhoudelijke kwaliteitssprong, maar we willen ook een financiële impuls afwegen bij de begroting 2009. In dit hoofdstuk geven wij een overzicht van de huidige (structurele) gemeentelijke middelen die per dienst worden aangewend voor internationale betrekkingen. Daarna geven wij aan welke onderdelen wij bij de begrotingsvoorbereiding 2009 willen afwegen.

6.1 Huidige budgetten (begroting 2008)

'Helpen'			
Stedenband San Caros	<i>Instandhoudingssubsidie</i>	OCSW	41.000
Stedenband Nicaragua	<i>Instandhoudingssubsidie</i>	OCSW	42.000
Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking	<i>Instandhoudingssubsidie</i>	OCSW	8.000
Vredesinformatiecentrum	<i>Instandhoudingssubsidie</i>	OCSW	3.000
Internationale betrekkingen OCSW	<i>Werkbudget</i>	OCSW	26.000
Reis- en verblijfkosten	<i>Werkbudget</i>	BSD	15.000
			135.000

'Leren'			
Formatie Interregprojecten EZ	<i>Werkbudget</i>	RO/EZ	50.000 <i>i</i>
Strategische externe betrekkingen	<i>Werkbudget</i>	BSD	50.000 <i>i</i>
			100.000

'Handel'			
Economische stedenbanden	<i>Werkbudget</i>	RO/EZ	20.000 <i>i</i>
Projecten die economische doelen ondersteunen	<i>Subsidies</i>	RO/EZ	34.000 <i>i</i>
Internationalisering kennismigranten	<i>Project</i>	RO/EZ	20.000
			74.000

Niet gekapitaliseerd

Buiten bovenstaande geormerkte budgetten hebben de volgende onderdelen een sterke internationale component.

Representatie college, de formatie bestuursadviering (portefeuilles Externe Betrekkingen, Internationale Handelsrelaties) en Coördinator Externe betrekkingen; de subsidies aan culturele instellingen binnen de cultuurnota en activiteiten op het gebied van de creatieve Economie (onderdeel EBP).

6.2 Benodigde middelen

Uit de begroting van 2008 blijkt dat het meer dan de helft van het budget incidentele middelen betreft, met name voor de activiteiten op het gebied van 'leren' en 'handel'. Voor de nieuwe ambities is een structurele financiële impuls nodig, omdat het overgrote deel incidentele subsidies betreft. In het raamprogramma (paragraaf 5.1) hebben wij aangegeven wat wij met de structurele middelen kunnen financieren en voor welke activiteiten een structurele bijdrage nodig is.

Ten aanzien van 'helpen'

In de raadsvergadering van 14 november 2007, behandelend de begroting 2008, is een motie aangenomen van de fracties van Groen Links, SP, Christen Unie en PvdA over de financiering van

de *stedenbanden*. De raad gaf aan dat aan beide stedenbanden incidenteel € 20.000 moet worden toegekend, bovenop de structurele subsidie om financiële knelpunten uit het lopende (2007) en komende boekjaar (2008) op te lossen. Verder is besloten dat aan de hand van de bespreking van de nota Internationalisering in het voorjaar 2008 definitief wordt besloten welke middelen structureel beschikbaar worden gesteld.

In de collegevergadering van 27 november 2007 heeft het college besluiten genomen over de afhandeling van de raadsmoties. Over de motie stedenbanden heeft het college besloten dat in de nota internationalisering duidelijk moet worden geboden over de structurele financiering voor de stedenbanden.

Op 11 maart 2008 heeft het college besloten de raad voor te stellen een incidentele bijdrage van € 20.000 per stedenband voor de beide stedenbanden Moermansk en San Carlos beschikbaar te stellen en deze bijdrage van € 40.000 ten laste te brengen van de post onvoorzien.

Voor het definitief beschikbaar stellen van de extra structurele middelen voor beide stedenbanden zullen wij in de begroting 2009 een voorstel voorleggen.

Ten aanzien van 'leren' en 'handel'

Voor 2007 is een werkbudget externe betrekkingen beschikbaar gesteld van € 50.000 euro. Dit budget zal ook in 2008 nog worden besteed. Daarna is er geen budget meer voor internationale activiteiten gericht op externe betrekkingen en subsidiemanagement. Daarnaast voorzien we voor de uitvoering van de nota Internationalisering een aantal kosten voor uitvoeringsactiviteiten die betrekking hebben op:

- Ontwikkeling meertalige communicatiemiddelen (website, promomateriaal).
- Uitvoeren verkenningen / haalbaarheidsstudies naar subsidiemogelijkheden voor Groningse projecten.
- Inschakelen adviesbureau voor ondersteuning bij subsidietrajecten.
- Organiseren internationale congressen.
- Organiseren netwerkbijeenkomsten van diensten en partners in de gemeente ten behoeve van brede afstemming van internationale doelstellingen.
- Organisatorisch inrichten van een goede uitvoeringsorganisatie in de gemeente.

Het op peil houden van het werkbudget externe betrekkingen en de bekostiging van de uitvoeringsactiviteiten in het kader van de nota internationalisering zullen we bij de begrotingsvoorbereiding 2009 betrekken. Daar komen wij in de begroting 2009 op terug.

Bijlage 1.

Actieplan NOA 2007-2010'

In de nota 'Pieken in de Delta' beschouwt het Ministerie van Economische Zaken Noord-Nederland als de schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. In november 2006 schetsten wij reeds onze visie en ambities over de samenwerking met een aantal steden op deze as.

Het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN) de coördinator van de verdere vormgeving van het NOA-concept. Op basis van verkregen reacties uit binnen- en buitenland is in 2006 besloten een 'Actieplan NOA 2007-2010' op te stellen. Hierin staat een aantal concrete activiteiten beschreven die (zullen) worden uitgevoerd. Groningen zal in lijn met de activiteiten van het SNN opereren. Belangrijk is verder dat de gemeente Groningen, als (nieuw) bestuurlijk deelnemer in de SNN-structuur als het ware medeopdrachtgever is van het SNN/NOA-projectbureau en in deze zin actief stuurt op uitvoering van het actieplan.

De visie van Noord-Nederland op de NOA.

'Noordoost-Europa is binnen de EU de best presterende regio op het gebied van groei, innovatie en onderwijs. Noord-Nederland is dé toegangspoort tot deze regio. Noord-Nederland ontwikkelt zich hiermee als een aantrekkelijke en vanzelfsprekende schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. Noord-Nederland bouwt samen met het bedrijfsleven, kennis- en culturele instellingen aan de uitbreiding van handelsrelaties en kennisnetwerken. Noord-Nederland wil zich profileren met behulp van sterke en kansrijke sleutelgebieden en zoekt partners op de NOA om deze kans verder te benutten.'

De missie van het NOA-initiatief.

'Noord-Nederland wil onze regio in Noordoost-Europa positioneren door contacten te leggen en samenwerking te bevorderen tussen overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en culturele instellingen, waarbij het vertrekpunt wordt gevormd door de sleutelgebieden en speerpuntsectoren van de Strategische Agenda voor Noord-Nederland.'

Doelstelling en strategie.

De hiervoor beschreven visie en de missie resulteren in de volgende doelstelling voor de NOA: Voor de periode 2007-2010 een toename van het aantal contacten en versterking van de netwerken tussen overheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en culturele instellingen van Noord-Nederland en Noordoost-Europa.

Om dit te realiseren wordt de komende periode ingezet op de volgende vijf actielijnen:

1. 'NOA in business': bevordering kansen NOA voor het bedrijfsleven

- Ontwikkelen van een marktgedreven exportprogrammalijn met concrete en gerichte exportprogramma's en -reizen. De Noordelijke pieken en de landen die deel uitmaken van de NOA zijn daarbij speerpunten (samenhang met het Koers Noord programma);
- versterking grensoverschrijdende connectiviteit o.a. via NOA- seminar 'Logistiek en NOA' bij opening A37, agendering Oost-West multimodale TEN-verbinding (met Duitse partners) en samenwerkingsproject havens Noord-NL met partners in Baltische Zeegebied;
- verkenning en benutting kansen van de NOA per sleutelgebied/speerpuntsector via 'NOA pieken werkgroep(en)' met bedrijfsleven/kennisinstellingen samen met SER Noord-NL;
- deelname aan promotiedagen voor het bedrijfsleven in binnen- en buitenland.

2. *'NOA als schakel tussen Gotenburg en Lissabon': versterking kennisnetwerken*
  - Promotie sleutelgebieden en speerpuntsectoren Noord-NL in NOA-gebied door ondersteuning netwerkbijeenkomsten, informatievoorziening en marktstudies;
  - versterking samenwerking kennisinstellingen (gezamenlijk onderzoek, uitwisseling studenten en stagiairs) o.a. via EU-programma's en organiseren van contactbijeenkomsten;
  - NOA-Academy: studenten uit NOA-gebied doen gezamenlijk projectmatig onderzoek.

3. *'NOA verbindt': bevordering publieke contacten en netwerken*
  - Jaarlijkse NOA-tafel met vertegenwoordigers overheid, bedrijfsleven en cultuur rond een thema
  - ondersteuning NOA-faciliteiten (liaison-offices, Ruslandhuis) voor het verdiepen van de economische en politieke banden met Noord-Nederland door middel van wetenschappelijke samenwerking, kennisoverdracht, opleidingen en trainingen;
  - bevordering en ondersteuning partnerrelaties tussen Noord-Nederlandse G4 en zustersteden in de NOA; organiseren bestuurlijke werkbezoeken vanuit Noord-Nederland;
  - netwerkprogramma: uitnodigen ambassadeurs NOA-landen en vertegenwoordigers potentiële partnerregio's voor kennismaking en 'meet and greet' bijeenkomsten;
  - versterking betrokkenheid Flevoland/Noordvleugel Randstad.

4. *'NOA voor Kunst en Cultuur'*
  - Voorbereiding NOA-Forum tijdens Hanzemanifestatie 2009;
  - stimuleringsbudget culturele 'NOA'-manifestaties en creatieve 'broedkamer' initiatieven;
  - ontwikkelen database/portal met overzicht NOA-gerelateerde culturele activiteiten.

5. *'NOA een actieve EU-regio'*
  - Workshops met NOA-partners voor gezamenlijke projectontwikkeling/partnersearch in het kader van Interreg NSR- en BSR-programma's;
  - leadpartner initiative; initiëren strategisch NOA-project in Interreg North- en Baltic Sea programma's;
  - extra inzet projectontwikkeling 'Regions of knowledge' (7e Kaderprogr. EU) met NOA-regio's.

Bijlage 2.

Verkenning Akkoord van Groningen

Oldenburg (Duitsland)

- De Hanzehogeschool heeft met de Fachhochschule Oldenburg een samenwerkingsverband met de opleidingen civiele techniek en bouwkunde. De Fachhochschule, FHOOW, is een fusieverband van drie hogescholen met meerdere vestigingsplaatsen.
- De Carl van Ossietzky Universität is een belangrijke partner van de RUG. Gezamenlijke projecten zijn op dit moment de Hanse Law School, twee gezamenlijke Graduiertenkolleges. Verder is er een initiatief tot het gezamenlijk aanbieden van een master "coastal zone management".
- Hoewel er geen universitair ziekenhuis in Oldenburg is, helpt het UMCG de universiteit van Oldenburg bij het opzetten van een geneeskundig curriculum. Met name op het gebied van co-schappen. Het UMCG kent een aantal structurele plekken voor co-schappen uit Oldenburg.
- Op economisch gebied profileert Oldenburg zich onder andere op het terrein van windenergie. Oldenburg heeft een samenwerkingsverband met het Energieonderzoek Centrum Nederland in Petten. Daarnaast heeft gemeente Groningen zeer recent een intentieverklaring getekend voor een Energieprogramma met Oldenburg. Verder zet Oldenburg in op ICT-gebied (OFFIS) en de Life Science sector (www.bioregion.de). Een aantal culturele instellingen uit de stad hebben contacten met zusterinstellingen in Oldenburg (Groninger Museum, Pavlov Media, Stichting Tschumipaviljoen, NNO).

Bremen (Duitsland)

- Bremen is met 545.000 inwoners een paar maatjes groter dan Groningen. Voor de gemeente ligt het zwaartepunt van de samenwerking met Bremen op ICT-gebied (Living Labs, Draadloos), verkeer en vervoer en onderwijs. Op deze thema's wordt gekeken of Interreg subsidies mogelijk zijn.
- Op onderwijsgebied is er al een lange(re) traditie van samenwerking. In 2006 heeft Bremen als leadpartner samen met Groningen, East Riding of Yorkshire en Riga, het EU programma Modern School uitgevoerd. De Hanzehogeschool bouwt aan een strategische alliantie met de Hochschule Bremen. De universiteit van Bremen bereidt momenteel een mogelijke vervolgaanvraag voor Interreg voor het programma Modern School. De gemeente Groningen zal daarbij opnieuw participeren.
- Op economisch gebied kenmerkt Bremen zich vooral door de havengebonden bedrijvigheid. Andere belangrijke sectoren zijn: automotieve industrie, lucht- en ruimtevaart, voedingsindustrie, life sciences, ICT en toerisme.

Hamburg

- Hamburg: Hamburg is met 1,7 miljoen inwoners veruit de grootste stad in dit rijtje. De grootste van de 11 instellingen voor hoger onderwijs die Hamburg telt is de Universität Hamburg die met 38.000 studenten in Duitsland op de vijfde plaats komt. Hamburg heeft een universitair ziekenhuis, Universität Klinik Hamburg-Eppendorf.
- De Hanzehogeschool ziet Hamburg niet als een prioriteit naast Bremen. De RUG heeft weliswaar goede bestuurlijke ingangen bij de universiteit van Hamburg, maar vastgelegde samenwerkingsverbanden zijn er minder.
- Op economisch gebied staat de haven centraal. De Hamburgse haven is het knooppunt voor de handel met Oost- en Noord- Europa. Hamburg is ook de standplaats voor gespecialiseerde industrie, zoals op medisch- en biotechnisch gebied en de vliegtuigbouw. Ook de media en ICT sectoren staan in Hamburg hoog in het vaandel. Snel opkomend is de bedrijvigheid rond de gaming- en andere virtuele ICT-toepassingen. Hamburg lijkt vooral interessant vanwege de brede ervaring met en de grote opkomst van de creatieve industrie.

Uppsala

- Uppsala is met 184.000 inwoners goed vergelijkbaar met Groningen. Het hoger onderwijs in Uppsala concentreert zich binnen de University of Uppsala. De RUG heeft sinds 2003 een strategische alliantie met Uppsala. Doel is samenwerking over de hele breedte, met internationale studie- en onderzoeksprogramma's. De duurzaamheid van de relatie moet de reputatie van de beide universiteiten versterken. Ook het UMCG is betrokken bij de strategische allianties en participeert in onderzoeksprojecten. De beide universiteiten overwegen een derde Europese partner te betrekken bij deze strategische alliantie. Verder heeft sensortechnologieproject LOFAR heeft ook een samenwerkingsverband met Uppsala. De Hanzehogeschool en de gemeente hebben momenteel geen contacten in Uppsala. Uppsala ligt in een regio waar lange tijd de mijnbouw een belangrijke economische sector was. Nog steeds is de staalindustrie een belangrijke sector in de regio, maar in het centrum van die regio, Uppsala, is intussen veel high-tech industrie gevestigd. Bedrijven die zich richten op engineering, ICT, medicijnen en de farmaceutische industrie.

Tallinn

- Tallinn: Tallinn heeft ruim 400.000 inwoners. Er is een groot aantal universiteiten en hbo instellingen. De RUG werkt samen met International University of Educational Science. Ook interessant is de Universiteit van Tartu; daar heeft de RUG contacten mee via het lidmaatschap van de Coimbra Group. De Hanzehogeschool onderhoudt met één opleiding van deze universiteit ook contacten en werkt aan een intensivering van de contacten met Tallinn. In Euregioverband heeft Tallinn veel samenwerkingsproject(en) met Helsinki. Tallinn is vooral geïnteresseerd in samenwerking op economisch gebied in de clusters ICT, biotechnologie; transport en logistiek en dienstverlening. De eigen economie draait op de agrarische sector, metaalindustrie, scheepsbouw, houtbewerking en textiel industrie.
- Tallinn is in de regio de snelst groeiende en meest innovatieve economische kern maar in vergelijking met westerse steden blijft het opleidingsniveau en R&D-investeringen nog ver achter. Ondanks de achterstand op innovatie en technologie heeft Tallinn wel het nodige bereikt in de afgelopen jaren. Zo is er een programma ontwikkeld om via de mobiele telefoon voor parkeerkaartjes te betalen, wordt er een Mobile positioning system toegepast in Tallinn en maakt het openbaar vervoer gebruik van e-tickets.